

KARACADAĞ
KALKINMA AJANSI • DEVELOPMENT AGENCY

ÇERMİK TERMAL TURİZM RAPORU

Selman DELİL, Uzman

Planlama Programlama ve Koordinasyon Birimi

Armağan TANRIKULU, Uzman

Program Yönetim Birimi

Haziran 2012, Diyarbakır

İÇİNDEKİLER

1. GİRİŞ.....	2
2. TÜRKİYE’DE TERMAL TURİZM	2
3. ÇERMİK İLÇESİ.....	5
4. ÇERMİK’TE TERMAL TURİZM.....	7
4.1 Termal Su Kaynakları ve Faydaları.....	7
4.2 Kaynak Rezervuarı ve Termal Kuyuların Durumu	11
4.3 Termal Turizm Bölgesi Mevcut Kullanım Durumu ve Tesisler.....	12
4.3.1 Mevcut Kullanım Durumu.....	12
4.3.2 Termal Tesisler	15
4.3.3 Konaklama Tesisleri	18
4.3.4 Dicle Üniversitesi Fiziksel Tıp ve Rehabilitasyon A.B.D. Çermik Kaplıcaları Birimi.....	21
5. ÇERMİK BELEDİYESİ TERMAL TURİZMİN GÜLÜMSEYEN YÜZÜ PROJESİ	21
6. ÇERMİK TERMAL TURİZM MERKEZİ PLAN DURUMU	23
7. SONUÇ VE ÖNERİLER	25
KAYNAKÇA	27

ÇERMİK TERMAL TURİZM RAPORU

1. GİRİŞ

İnsanları turizme yönelten faktörlerden bir tanesi hiç kuşkusuz sağlık olarak görülmektedir. Bu faktör bazen kaybolan sağlığı geri kazanmak, bazen de mevcut durumu korumak amacıyla ortaya çıkmaktadır. Termal turizm, turizmin teorik olarak sınıflandırılması ele alındığında “*amaçlarına göre turizm tipleri*” sınıfının alt başlığı olarak “*sağlık turizmi*” ile beraber anılmaktadır (Öztürk ve Yazıcıoğlu, 2002).

Termal turizm, doğal şekilde belirli sıcaklığa sahip olarak yer üstüne çıkan ve faydalı mineralleri içeren şifalı suların ve şifalı çamur ve buharların bulunduğu yörelerde, yöreye özgü iklim şartları içerisinde gerçekleşen turizm türüdür.

Kültür ve Turizm Bakanlığı’nın yaptığı tanımda ise; termomineral su banyosu, içme, inhalasyon, çamur banyosu gibi çeşitli türdeki yöntemlerin yanında iklim kürü, fizik tedavi, rehabilitasyon, egzersiz, psikoterapi, diyet gibi destek tedavilerinin birleştirilmesi ile yapılan kür (tedavi) uygulamaları yanı sıra termal suların eğlence ve rekreasyon amaçlı kullanımı ile meydana gelen turizm türü olarak ifade edilmiştir (Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2012).

Termal turizmde kullanılan kaplıca tedavisi, toprak, yer altı ve deniz kaynaklı mineralli sular, gazlar, peloidler (çamurlar) ve iklimsel unsurlar gibi doğal tedavi unsurlarının yöredeki iklim olanakları ve gerekli görülen diğer tedaviler ile birlikte kür tarzında uygulandığı bir tedavi sistemidir.

2. TÜRKİYE’DE TERMAL TURİZM¹

Türkiye jeotermal kaynaklar açısından Dünya çapında bir potansiyele sahip olup, Avrupa’da ise kaynak potansiyeli açısından birinci, kaplıca uygulamaları konusunda ise üçüncü sırada bulunmaktadır. Alpin-Orojenik Kuşağı olarak adlandırılan genç bir dağ zinciri ve aynı zamanda önemli bir jeotermal kuşak üzerinde yer alan ülkemizde bulunan sıcaklıkları 20 - 110 °C, debileri ise 2 – 500 lt / sn arasında değişebilen 1.500’ün üzerindeki kaynaktan temin edilen termal sular, gerek debi ve sıcaklıkları gerekse de çeşitli fiziksel ve kimyasal özellikleri ile Avrupa’daki termal sulardan daha üstün nitelikler taşımaktadır.

¹ Bu bölümün yazılmasında, büyük ölçüde <http://www.ktbyatirimisletmeler.gov.tr/TR,10392/saglik-ve-termal-turizm.html> adresinden yararlanılmıştır.

Harita 1: Türkiye’de Jeotermal Kaynaklar Haritası

Kaynak: Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2012.

Türkiye, yüksek mineralizasyon içeriği sayesinde etkin tedavi edici özelliklere sahip termal su potansiyelinin, zengin kültürel, doğal değerleri ve iklimsel özellikleri ile birleşmesi sonucunda benzersiz bir sağlık turizmi ortamı sunmaktadır.

Gelişmiş ülkelerde sosyal ve ekonomik gelişmelere paralel olarak değişen dünya görüşü ile birlikte yaşam şekli ve kalitesine verilen önem hem artmakta, hem de farklılaşmaktadır. İnsan sağlığının korunmasında, sağlıklı bir yaşam sürdürülmesinde doğal kaynakların kullanılması giderek daha fazla tercih edilmekte adeta bir nostalji ile birlikte eski, basit ama sağlıklı yaşam tarzlarına büyük bir özlem duyulmaktadır. Bu noktada Türkiye uzun tarihi geçmişi, emsalsiz doğa ve iklimi ile zengin kültürü ve nihayet geleneksel kaplıca ve Türk Hamamı olgularının mevcudiyeti ile çağdaş sağlık ve termal turizm gelişmesinde çok iddialı olabilecek bir potansiyeli barındırmaktadır.

Termal turizmin sağladığı olanaklardan bazıları;

- 12 ay turizm yapma imkânı,
- Tesislerde yüksek doluluk oranına ulaşılması,
- Yüksek istihdam oluşturulması,
- Diğer alternatif turizm türleri ile kolay entegrasyon oluşturularak bölgesel dengeli turizm gelişmesinin sağlanması,

- Termal tesislerde insan sağlığını iyileştirici aktiviteler yanı sıra sağlıklı-zinde insan yaratma, eğlence ve dinlenme olanaklarının da bulunması,
- Kür merkezi (tedavi) entegrasyonuna sahip tesislerin maliyetini çabuk geri ödeyen karlı ve rekabet gücüne sahip yatırımlar olmasıdır.

Tablo 1: Türkiye’de Termal Turizm Tesisleri Sayısı

Termal Turizm Tesisleri	2006		2010	
	Tesis Sayısı	Yatak Kapasitesi	Tesis Sayısı	Yatak Kapasitesi
Turizm İşletme Belgeli	37	9.736	50	15.796
Turizm Yatırım Belgeli	8	2.438	15	7.757
Belediye Belgeli	33	5.593	35	6.174
Toplam	78	17.767	100	29.727

Kaynak: Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2012.

Termal Turizm Master Planı’nın Kısa Dönem Hedefi olarak 50.000 yatak kapasitesi belirlenmiş olup Termal Turizm Master Planı’nın hazırlanarak uygulandığı 2007-2010 yılları arasında turizm belgeli ve belediye belgeli olmak üzere tesis sayısı 78’den 100’e, yatak kapasitesi ise 17.767’den 29.727’e ulaşmıştır. Kültür ve Turizm Bakanlığı’ndan termal amacına yönelik olarak (Sağlık Bakanlığınca kür merkezi uygun görülen) turizm yatırım belgesi almış 15 tesisin yatak sayısı 7.757, turizm işletme belgesi almış 50 tesisin yatak sayısı ise 15.796’dır. Yaklaşık olarak 6.174 yatak kapasiteli 35 tesis ise yerel idare tarafından belgelendirilmiştir.

Türkiye Turizm Stratejisi 2023 ve Eylem Planı 2007–2013 ana kararları kapsamında Kültür ve Turizm Bakanlığı’nca hazırlanan **Termal Turizm Master Planı (2007-2023)**’nin birinci etabı çerçevesinde 4 bölge oluşturulmuş ve bu bölgelerdeki deneyimlerle çalışma ikinci etabı ile Turizm Merkezleri ilan etmek ve bu alanların 1/25.000 ölçekli Çevre Düzeni Planlarını yapmak suretiyle tüm ülke bazında termal turizm potansiyeli değerlendirilmektedir.

Bugüne kadar Turizmi Teşvik Kanunu uyarınca ilan edilmiş ve halen yürürlükte bulunan termal odaklı **4 adet Termal Kültür ve Turizm Koruma ve Gelişim Bölgesi** ile **70 adet Termal Turizm Merkezi** bulunmaktadır. Tüm Türkiye’de 2634/4957 sayılı Turizmi

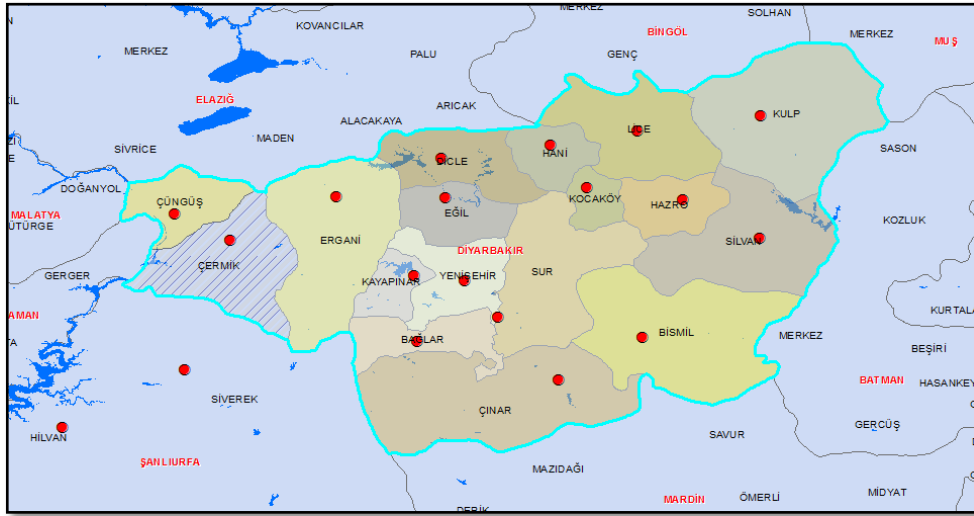
Teşvik Kanunu uyarınca ilan edilmiş olan 70 adet Termal Turizm Merkezinden Diyarbakır içerisinde sadece Çermik İlçesi (Çermik kaplıcaları) yer almaktadır.

3. ÇERMİK İLÇESİ

“Çermik”, sıcak su anlamına gelmekte olup adını sınırları içerisinde bulunan kaplıcalardan almaktadır. Eski bir yerleşim yeri olan Çermik, Timur ordularının Diyarbakır üzerine yaptığı seferler sırasında önem kazanmış ve Diyarbakır yöresinin en önemli merkezlerinden biri durumuna gelmiştir. 15. Yüzyıl başlarında Akkoyunlu Beyleri ile Halep Beyi arasında çatışmalara sahne olmuş ve birkaç kez el değiştirmiştir. 1452’de Akkoyunlular’ın, 1507’de ise Safavilerin egemenliğine girmiş; Çaldıran Savaşı’ndan (1514) sonra ise Osmanlı İmparatorluğuna katılmıştır. 1883 yılından beri de ilçe merkezi olarak görülmektedir.

Yüzölçümü 1.032 km², rakımı 710 m olan Çermik, kuzeyinde Çüngüş, doğuda Ergani, güneyde Siverek ve batıda Adıyaman ile çevrilidir. İlçenin belli başlı dağ ve tepeleri kuzeyde Heykel Tepesi, kuzeybatısında Gelincik Dağı ve bu dağın arkasındaki Sinek Dağı, güneyde Karşı Dağlar (Petekkaya) ve Titinik Tepeleridir. İlçenin kuzeyinden çıkan Sinek Çayı kuzeydoğudan gelen Şeyhan Çayı ile birleşerek güneybatıda Karakaya Köyü altında Güneydoğudan gelen Kızılçubuk Çayı ile birleştikten sonra Fırat Nehrine dökülmektedir. İlçenin topografyası engebeli olup erozyona maruz bulunmaktadır. Ayrıca birinci derecede deprem kuşağında yer almaktadır.

Harita 2: Diyarbakır İl Haritası (Çermik İlçesi)

Tarihte Aberna olarak da bilinen Çermik, M.Ö. 13.000’li yıllardan günümüze kadar gelen tarihi geçmişi ile adeta bir tarih hazinesidir. Çermik, eşsiz ve ilgi çekici tarihi eserleri, bol su ve yeşilin egemen olduğu doğası, peribacalarını andıran Gelincik Dağı ve en önemlisi birçok derde deva kaplıcalarıyla meşhur bir ilçedir. İlçedeki birçok tarihi yapılar ziyaretçilerin ilgisini çekmektedir. Bunlar arasında, Sinek Çayı üzerinde kurulmuş bulunan Artuklular döneminden kalma Haburman Köprüsü (1179), Çermik Kalesi, Artuklular’dan Fahreddin Kara Arslan’ın yaptırdığı Ulu Cami (12.yy), Çeteci Abdullah Paşa Medresesi (Medrese Camii 1756-57), Sinek Çayı Kayaaltı Sığınağı, 16-17. yüzyıl mimari özelliklerini taşıyan Saray Hamamı ve Çermik Beyler Sarayı sayılabilir.

Resim 1: Tarihi Haburman Köprüsü

Resim 2: Gelincik Dağı

Halkın geçimini çiftçilik, hayvancılık, bağcılık ve küçük el sanatları ile sağladığı ilçenin diğer bir ekonomik faaliyeti de Kaplıcalara bağlı olarak gelişen otel, pansiyon ve lokanta işletmeciliğidir. Çermik'in bir diğer gelir kaynağı da mermerciliktir. 1990 yılından sonra bölgedeki mermer yataklarının işlenmesiyle hem yeni iş sahası açılmış, hem de ilçeye ekonomik canlılık gelmiştir.

4. ÇERMİK'TE TERMAL TURİZM

4.1 Termal Su Kaynakları ve Faydaları

Turizmi Teşvik Kanunu uyarınca ilan edilmiş olan 70 adet Termal Turizm Merkezinden biri olan Çermik Kaplıcaları, ilçe merkezinin Hamambaşı Mevkiinde bulunmaktadır. Melike Belkis Kaplıcaları olarak isimlendirilen kaplıcalar, tedavi özellikleri ve niteliği bakımından dünyanın en iyi kaplıcalarından biri olup tarihin çok eski dönemlerinden beri insanlığa şifa dağıtmaya devam etmektedir.

Kaplıcaların su sıcaklığı 48 °C olup tavsiye edilen kullanım süresi 21 kürdür. Kaplıca suyunun grubu sodyumlu, bikarbonatlı, klorlu, sülfatlı, iyotlu, bromürlü, iyodürlü ve kükürtlüdür. Suyun rayoaktivitesi 10 Eman Ph değeri 7.6'dır. Kaplıca suyu en son 05.04.2005

yılında 1192 Protokol numarasıyla Sağlık Bakanlığı Refik Saydam Hıfzıssıhha Merkezi Başkanlığı Çevre Sağlığı Araştırma Müdürlüğü tarafından analiz edilmiştir. Analiz sonuçlarına göre kaplıcanın **kimyasal ve bakteriyolojik yönden insan sağlığına elverişli olduğu** tespit edilmiştir. Aşağıdaki tabloda analiz sonuçları bulunmaktadır.

Tablo 2: Melike Belkis Kaplıcaları Su Analiz Sonuçları

İncelenen Parametreler	Yöntem	Analiz Sonuçları		
		Mg/L	Meg/L	Millival
Koku Tat	Organoleptik	Kökürt	Kokulu	
Renk (Pt/Co Skalası)	Fotometrik	26.0	-	-
Bulanıklık (mg/lt SiO2)	Türbimetrik	15.2	-	-
pH	Elektrometrik	7.77	-	-
Elektriksel İletkenliği (umhos; 25 °C)	Elektrometrik	1100	-	-
Karbondioksit (gr/lt)	Titrimetrik	0,49	-	-
Sodyum	ICP	231,4	10,06	75,475
Potasyum	ICP	25,7	0,659	4,944
Amonyum		0,9	-	-
Magnezyum	ICP	11,18	0,920	6,902
Kalsiyum	ICP	33,87	1,690	12,679
Mangan	ICP	0,0036	-	-

İncelenen Parametreler	Yöntem	Analiz Sonuçları		
		Mg/L	Meg/L	Milival
Demir	ICP	0,0114	-	-
Florür	İyon seçici elektrod	5,1	0,269	2,016
Klorür	Titrimetrik	127,8	3,6	26,976
Bromür	İyon seçici elektrod	1,89	0,024	0,180
İyodür	İyon seçici elektrod	0,12	0,0009	0,0066
Nitrit	Fotometrik	<0,005	-	-
Nitrat	Spektrofotometrik	<1,0	-	-
Sülfat	Spektrofotometrik	63,77	1,329	9,959
Bikarbonat	Titrimetrik	494,1	8,1	60,697
Hidrojen Sülfür/ Sülfür	Fotometrik	<0,1		
Fosfat	Fotometrik	0,69	0,022	0,165
Silikat Asidi	ICP	48,43	-	-
Borik Asit	ICP	3,33	-	-
Arserik	ICP	<0,001		
Kadmiyum	ICP	0,0006		
Krom	ICP	0,0005		
Civa	ICP	0,0005		
Nikel	ICP	0,0005		
Kurşun	ICP	0,001		
Antimon	ICP	0,001		
Selenyum	ICP	0,0016		
Baryum	ICP	0,301		
Bakır	ICP	0,0004		
Çinko	ICP	0,026		
Alüminyum	ICP	0,009		
Mikrobiyolojik Ölçümler				
İncelenen Parametreler	Yöntem	Yönetmelik Değeri	Analiz Sonuçları	
Toplam Jerm sayısı / ml (20 ± 2 °C de 48 saatte)	PP	0-5	0	
Toplam Jerm sayısı / ml (20 ± 2 °C de 72 saatte SPC'deki koloni sayısı)	PP	0-30	0	
Total Koliform/100 ml	MPN	0	0	
Fakal Koliform /100 ml	MPN	0	0	
Fakal Streptococ /100 ml	MF	0	0	
Sülfid Redükte Eden Bakteriler	ST	0	0	
Pseudomonas eruginosa	MF	0	0	
Ecoli	MF	0	0	

Kaplıca suyunun niteliğine göre tıbbi açıdan değerlendirilmesi yapılmış ve Sağlık Bakanlığı'nın **06.06.2005** tarihinde yapılan **Tıbbi Değerlendirme Kurulu** toplantısında aşağıdaki hastalıkların tedavisinde kullanılabilir olduğu anlaşılmıştır:

- İltihabi romatizmalar
- Kronik bel ağrıları
- Kireçlenmeler
- Eklem hastalıkları
- Kas ağrıları ve kas romatizmaları
- Yaralanma ve cilt hastalıkları
- Yumuşak doku hastalıkları
- Sinir sistemiyle ilgili hastalıklar
- Genel stres bozuklukları
- Spor yaralanmaları ve tedavisi
- Kadın hastalıkları
- Kemik erimesi
- İdrar yolları ve safra kesesi rahatsızlıkları
- Ortopedik operasyonların, beyin ve sinir cerrahisi sonrası gibi uzun süreli hareketsiz kalma durumları.

Resim 3: Sağlık Bakanlığı'nın Çermik Kaplıca Suyu İle İlgili Raporu

T.C. SAĞLIK BAKANLIĞI
Temel Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü
SAYI: B100TSH0100006 10.06.05 8544 ANKARA
KONU: Çermik Kaplıca Suyu
DIYARBAKIR VALİLİĞİNE
(İl Sağlık Müdürlüğü)

İLGİ: 09.05.2005 tarih ve 431 yazınız.

İliniz, Çermik ilçesinde bulunan ve Çermik Belediye Başkanlığı tarafından işletilmek istenen kaplıca tesisine ait kaplıca suyunun niteliğine göre tıbbi balneolojik değerlendirmesi yapılmış olup, yapılan değerlendirme aşağıda belirtilmektedir.

06.06.2005 tarihinde yapılan Tıbbi Değerlendirme Kurulu toplantısında değerlendirilmiş olup; alınan karar aşağıda belirtilmektedir.

"Anılan kaynak 1048,295 mg/Lt. toplam mineralizasyona sahip, florürlü (5,1 mg/Lt.) karışık (mixed) nitelikte termominerali su özelliğindedir. Hekim kontrolünde banyo uygulamaları şeklinde inflamatuvar romatizmal hastalıkların (romatoid artrit, ankilozan spondilit başta olmak üzere) kronik dönemlerinde; kronik bel ağrısı, osteoartrit gibi noninflamatuvar eklem hastalıklarının; miyozit, tendinit, travma, fibromiyalji sendromu gibi yumuşak doku hastalıklarının tedavisinde tamamlayıcı tedavi unsuru olarak, ortopedik operasyonlar, beyin ve sinir cerrahisi sonrası gibi uzun süreli hareketsiz kalma durumlarında mobilizasyon çalışmalarında, kronik dönemdeki seçilmiş nörolojik rahatsızlıklarda, cerebral palsy gibi hastalıkların tedavisinde rehabilitasyon amacıyla, stres bozukluğu, nörovegetatif distoniler örneklerindeki gibi genel stres bozukluklarında ve spor yaralanmalarında tamamlayıcı tedavi unsuru olarak kullanılabilir niteliktedir. İçme uygulanması şeklinde kısa süreli ve hekim kontrolünde olmak kaydı ile osteoporozda yardımcı tedavisinde kullanılabilir. Suyun içerdiği florürün miktarının yüksek olması nedeniyle hekim önerisi ve izlenmesi dışında içme olarak kullanımı önerilmez.

Yukarıda nitelikleri belirtilen su ile:

- 1- Banyo uygulama birimlerinde (Kaplıcalar Yönetmeliği Madde 11 a, b deki esaslara uyulması gerekmektedir.)
  - Termal tedavi havuz/havuzları,
  - Sıra banyoları (Küvetler),
  - Lokal banyo aygıtlarının(ekstremiteler, oturma banyoları)
- 2- Planlanıyor ise fizik tedavi uygulamasında Kaplıcalar Yönetmeliği Madde 8 ve 12 de belirtilen hususların dikkate alınması,
- 3- Tesisin, Kaplıcalar Yönetmeliği Madde 14 a ve b bendlerinde belirtilen asgari personelin; laboratuvar kurulması düşünülüyorsa laboratuvar ekipmanının bulundurulması, önerilmektedir.
- 4-Suyun florür içermesi nedeniyle, kullanıcılar tarafından yanlışlıkla görülüp osunabilecek şekilde, suyun florür içerdiğini gösteren levhalar ile 0-7 yaş grubu çocuklar tarafından içilerek kullanılmaması gerektiğini ifade eden levhalar asılmalıdır.

Çevre Sağlık İlanc Bakanlığın
Turizm ve Ticaret Kuruluşları Şube Müdürlüğü
Muhafaza Cad. No: 13 Söğütözü 06434 ANKARA

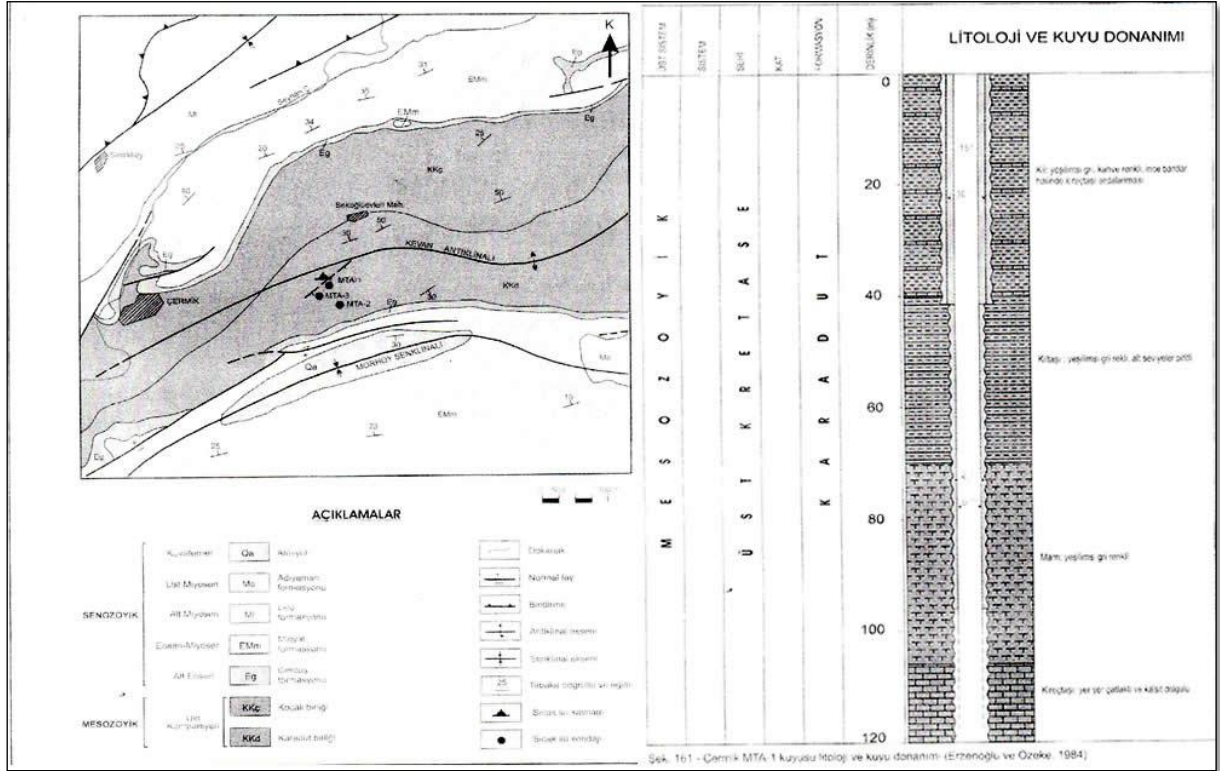
Tel: 0312 233 64 40/11/1
Fax: 0312 233 44 49

10/06/05
8544

4.2 Kaynak Rezervuarı ve Termal Kuyuların Durumu

Su kaynakları, doğada çevirim halinde hareket ettiğinden yer altı su kaynaklarında değişimler meydana gelebilmektedir. Bu sebeple termal su kaynakları hakkında rezerv bilgisi yerine, daha çok kaynak rezervuarından (kaynağın biriktiği yer) bahsedilmektedir. Jeolojik olarak Çermik Kölgesi; Koçali – Karadut Karmaşığı, Midyat, Lice Formasyonları içerisinde yer alan birimler rezervuar kayaç niteliğindedir. Bu bölgede MTA tarafından 1984 yılında yapılan sondaj çalışmalarında, 116 m’de 51 °C sıcaklık ve 21 lt/sn debi ile kuyular açılmıştır. Açılan kuyuların kullanımı hakkı İl Özel İdaresine devredilmiştir.

Resim 4: Çermik Jeotermal Alanı Jeoloji Haritası ve MTA-1 Kuyusu Donanımı

Kaynak: Jeotermal Alan Haritası: Yücel, 1989. MTA-1 Kuyusu: Erzenoğlu ve Özeke, 1984.

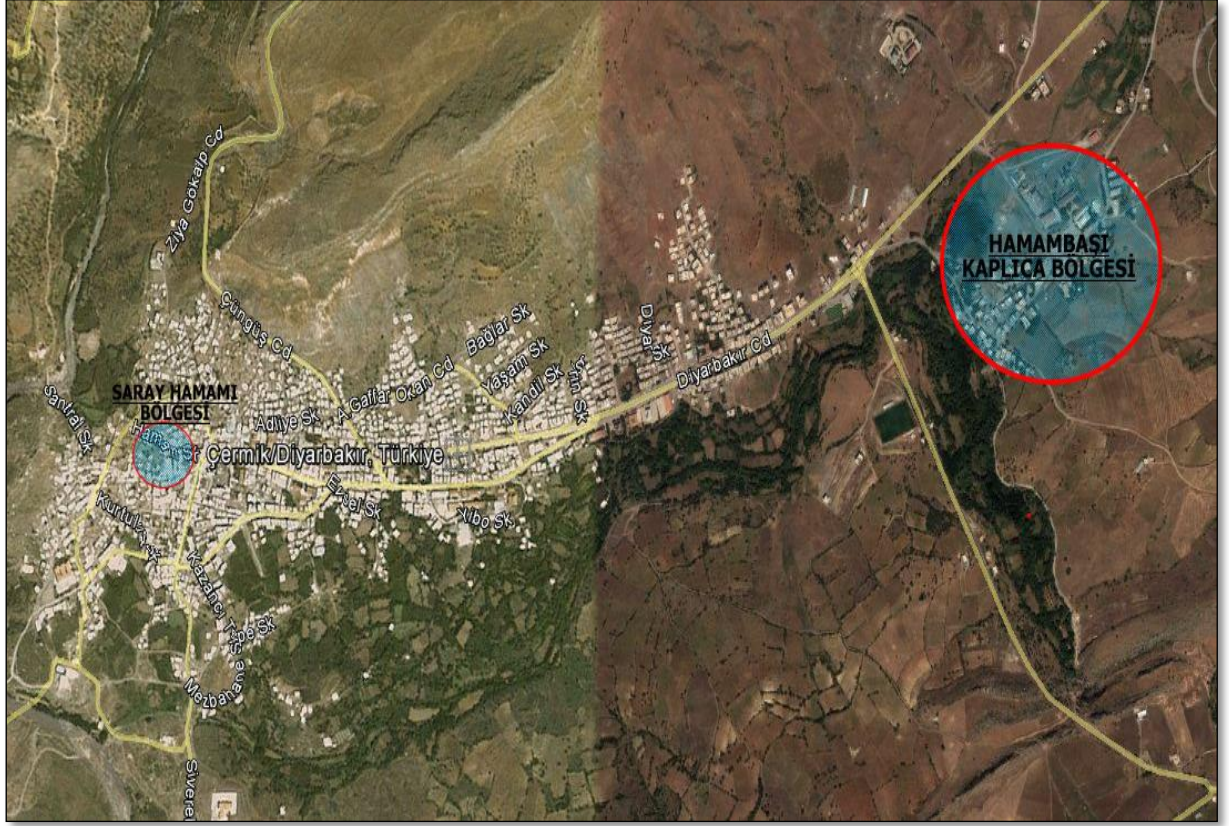
MTA Diyarbakır Bölge Müdürlüğü yetkililerce verilen bilgilere göre; Çermik termal kaynakları bol miktarda mineral içermesi sebebiyle, geçen süre içerisinde kuyularda tıkanmalar meydana gelmektedir. Bu sebeple, İl Özel İdaresi tarafından aynı bölgede yeni kuyular açılmıştır. MTA tarafından tespit edilen aynı rezervuar bölge üzerinde özel şahıslar tarafından ruhsat – işletme ve kuyu açma talebi olduğu halde rezervuar potansiyelin zarar görmemesi için müsaade edilmemiştir.

4.3 Termal Turizm Bölgesi Mevcut Kullanım Durumu ve Tesisler

4.3.1 Mevcut Kullanım Durumu

Çermik Kaplıcaları; termal tesislerin yoğunlaştığı Hamamabaşı Mevkii olarak isimlendirilen kaplıca merkezi ile şehir merkezinde Saray Hamamı olarak isimlendirilen ve aktif olarak kullanılmayan tarihi hamamdan oluşmaktadır.

Harita 3: Çermik İlçesi Kaplıcalar Bölgesi

Çermik İlçe merkezindeki Saray Hamamı denilen yer, XVI. yüzyılda burada yaşayan Beyler tarafından yaptırılmıştır. O zaman ısıtma su ile işletilen bu bölüm, bir ara 3 km uzaklıktaki kaplıcalardan borular vasıtasıyla getirilen yer altı sıcak suyu ile çalıştırılmıştır. Ancak, şuanda kaderine terk edilmiş vaziyette bulunmaktadır.

Bugün Hamambaşı denilen yer, arşiv kaynaklarında Kudret Hamamı olarak isimlendirilmektedir. Bu bölüm, Ortaçağ'dan beri kullanılmaktadır. Belediye termal tesislerinin ve konaklama tesislerinin yoğunlaştığı merkez burada yer almaktadır.

Harita 4: Hamambaşı Termal Turizm Bölgesi

Harita 5: Hamambaşı Kaplıcalar Bölgesi Mevcut Kullanım Durumu

MEVCUT KULLANIM DURUMU

- 1: Belediye Tarafından İşletilen Termal Turizm Tesisleri
  - 2: Dicle Üniversitesi Fiziksel Tıp ve Rehabilitasyon Anabilim Dalı Çermik Kaplıcaları Birimi
  - 3: Termal Tesislere Hizmet Veren 3 Yıldızlı Otel
  - 4: İlköğretim Okulu
  - 5: Eski Hal Alanı (Sezonluk olarak kullanılan bazı dükkanlar dışında hizmet vermiyor)
  - 6: İlçe Emniyet Müdürlüğü Polis Noktası
  - 7: Karacadağ Kalkınma Ajansınca desteklenen rekreasyon alanı
  - 8: Belediyeye Ait Boş Arazi (araç park alanı olarak kullanılıyor)
  - 9: Pansiyonlar, Otel ve Özel Konaklama Tesisleri
- K** Yeni Açılan Termal Kuyu

4.3.2 Termal Tesisler

Kaplıcalar, Belediye tarafından işletilmektedir. “Büyük Paşa” ve “Küçük Paşa” denilen tarihi hamamların yanında iki adet localı ve bir adet “Özel Aile Kabinleri” olmak üzere beş ayrı binada hizmet verilmektedir (<http://www.kaplica.biz/diyarbakir.htm>).

Resim 5: Çermik Kaplıca Tesisleri Üstten Görünüş

Büyük Paşa Hamamı'nda 1, Küçük Paşa Hamamı'nda 1, erkeklere ait localarda 1, kadınlara ait localarda 1 olmak üzere toplam 4 adet havuz bulunmaktadır. Havuzlar müşterek kullanılmaktadır (<http://www.kaplica.biz/diyarbakir.htm>). Çermik Kaplıcası dört mevsim hizmete açıktır. Ancak tedavi amaçlı kullanımı genellikle Haziran-Eylül ayları arasında yoğunluk kazanmaktadır.

Resim 6: Çermik Kaplıca Tesisleri Giriş

Resim 7: Çermik Kaplıca Tesisleri Havuzlardan Görünüm

4.3.3 Konaklama Tesisleri

Kaplıcalar çevresinde birçok otel ve pansiyon bulunmaktadır. Oda sayısı 747 olarak tespit edilen, yatak kapasitesi 1.200'ün üzerinde olan bu otel ve pansiyonlarda her bütçeye uygun barınma olanağı mevcuttur. Çevre il ve ilçelere yakınlığı nedeniyle kaplıcalara günübirlik ziyaret de yapılabilmektedir.

Resim 8: Termal Tesisler Yanında Yer Alan Turistik Otel

Aşağıda Çermik İlçesindeki konaklama tesisleri ve oda kapasitelerine ilişkin liste yer almaktadır.

Tablo 3: Çermik İlçesi Konaklama Tesisleri ve Oda Kapasiteleri

S. N.	Tesis Adı	Adres	Oda Kapasitesi	İşletme Sahibi
1	Dörtkardeşler Pansiyonu	Hamambaşı Mevkii	20	H. Sait KARAASLAN
2	Dörtkardeşler Oteli	Hamambaşı Mevkii Cavşakbaşı Meydanı	24	Şeymus KARAASLAN
3	Malatya Ferah Oteli	Hamambaşı Meydanı	22	Şeymus GÜNGÖRDÜ
4	Emniyet Pansiyonu	Hamambaşı Mevkii	40	M. Sait ÖZKAN
5	Dört Kardeşler Kanaat Oteli	Hamambaşı Mevkii Cavşakbaşı Meydanı	6	M. Emin KARAASLAN
6	Durak Oteli	Hamambaşı Mevkii Cavşakbaşı Meydanı	8	Mehmet DURAK
7	Can Şeker Oteli	Hamambaşı Mevkii	20	Abdurahman ŞEKER
8	Elazığ Malatya Oteli	Hamambaşı Mevkii	40	Sıdık SAĞIR
9	Sağiroğlu Oteli	Hamambaşı Mevkii	24	Cihangir SAĞIR
10	Sefa Merve Oteli	Hamambaşı Mevki	14	İbrahim AKDAĞ
11	Gözbaşı Güven Oteli	Hamambaşı Mevkii Cavşakbaşı Meydanı	14	Koçali GÖZBAŞI
12	Nebi Akdağ Kız Öğrenci Yurdu	Cavşak Sokak No: 17	7	Nebi AKDAĞ
13	Yeşilçam Pansiyonu	Hamambaşı Yolu No: 78	18	İsmet DALKILIÇ
14	Van Palas Oteli	Hamambaşı Yolu No: 80	15	M. Ali DALKILIÇ
15	Mevsim Pansiyonu	Hamambaşı Yolu	15	İ. Halil DALKILIÇ
16	Diyarbakır Oteli	Hamambaşı Yolu	15	Mahmut DALKILIÇ
17	Elazığ Oteli	Hamambaşı Yolu	15	Mehmet BİÇER
18	Gözde Pansiyonu	Hamambaşı Mevkii	25	Zülfikar TÜRK
19	Ateş Palas Oteli	Hamambaşı Mevkii	25	Ataş DALKILIÇ
20	Sadık Pansiyonu	Hamambaşı Mevkii	12	Halit AKDAĞ
21	Kaplıca Turistik Oteli	Hamambaşı Mevkii	45	Nurettin AKDAĞ
22	Küçükkardeş Pansiyonu	Hamambaşı Meydanı	15	Hüsnü AKDAĞ
23	Kervan Palas Pansiyonu	Hamambaşı Mevkii	18	Ramazan DALKILIÇ
24	Şark Pansiyonu	Hamambaşı Mevkii	20	Sabri DALKILIÇ

S. N.	Tesis Adı	Adres	Oda Kapasitesi	İşletme Sahibi
25	Batman Oteli	Hamambaşı Mevkii Cavşakbaşı Meydanı	8	Cumali ZAMUR
26	İpek Oteli	Hamambaşı Mevkii	20	Ataş DALKILIÇ
27	Huzur Oteli	Hamambaşı Mevkii	40	Hasan DALKILIÇ
28	Adıyaman Pansiyonu	Hamambaşı Mevkii	24	Ramazan DALKILIÇ
29	Gaziantep Oteli	Hamambaşı Mevkii	14	Adem DALKILIÇ
30	Fırat Oteli	Hamambaşı Mevkii Cavşakbaşı Meydanı	25	Ferhat DEMİRKOL
31	Kutluca Oteli	Hamambaşı Mevkii	15	Salih KUTLUCA
32	Şahap Pansiyon	Hamambaşı Mevkii	10	Erkan ÖNDERİ
33	Polat Oteli	Hamambaşı Mevkii	15	Ömer POLAT
34	Akdağ Pansiyonu	Hamambaşı yolu	15	Eşref AKDAĞ
35	Yayla Palas Oteli	Hamambaşı yolu	15	Veysi AKDAĞ
36	Yayla Oteli	Hamambaşı Mevkii	20	Remzi AKDAĞ
37	Büyük Akdağ Oteli	Hamambaşı Mevkii	34	Yılmaz AKDAĞ
38	Şanlıurfa-Elazığ Oteli	Hamambaşı Mevkii	15	Mehmet BİÇER
Toplam Oda Sayısı			747	

4.3.4 Dicle Üniversitesi Fiziksel Tıp ve Rehabilitasyon A.B.D. Çermik Kaplıcaları Birimi

Kaplıca bölgesinde bulunan Dicle Üniversitesi Fiziksel Tıp ve Rehabilitasyon Anabilim Dalının Çermik Kaplıcaları Birimi 2008 yılına kadar hastaların tedavisi amacıyla hizmet vermişken 2008 yılında çeşitli sebeplerle kapatılmıştır.

Resim 9: Dicle Üniversitesi Fiziksel Tıp ve Rehabilitasyon A.B.D. Çermik Kaplıcaları Birimi

Üniversitenin ilgili birimindeki personel yetersizliği ve bundan kaynaklanan yönetim boşluğu gerekçesiyle tedavi merkezi İl Özel İdaresine devredilmiştir. Merkez binası bugün atıl vaziyette bulunmaktadır.

5. ÇERMİK BELEDİYESİ TERMAL TURİZMİN GÜLÜMSEYEN YÜZÜ PROJESİ

Karacadağ Kalkınma Ajansınca desteklenen Çermik Belediyesi “*Termal Turizmin Gülümseyen Yüzü Projesi*” ile kaplıca bölgesinde iyileştirme ve çevre düzenleme çalışmaları yapılarak bölgenin termal turizm bölgesi olarak cazibe merkezi haline getirilmesi amaçlanmaktadır.

Resim 10: Termal Turizmin Gülümseyen Yüzü Projesi Rekreasyon Alanı

Bu kapsamında Termal Turizm Tesisleri yakınında bulunan alanda rekreasyon alanı düzenlemeleri ve sokak sağlıklılaştırma çalışmaları yapılmıştır. Kaplıca bölgesinin 3 ana girişinde ve 1 ara yolunda (göze yolu) sokak sağlıklılaştırması ve ışıklandırma çalışmaları yapılmış; içinde spor alanı, açık tiyatro anfisi, doğal taş görünümlü şelale ile oturma alanlarının bulunduğu rekreasyon alanı oluşturulmuştur.

Resim 11: Termal Turizmin Gülümseyen Yüzü Projesi Rekreasyon Alanı Proje Bitimi

Resim 12: Termal Turizmin Gülümseyen Yüzü Projesi Rekreasyon Alanı Proje Bitimi

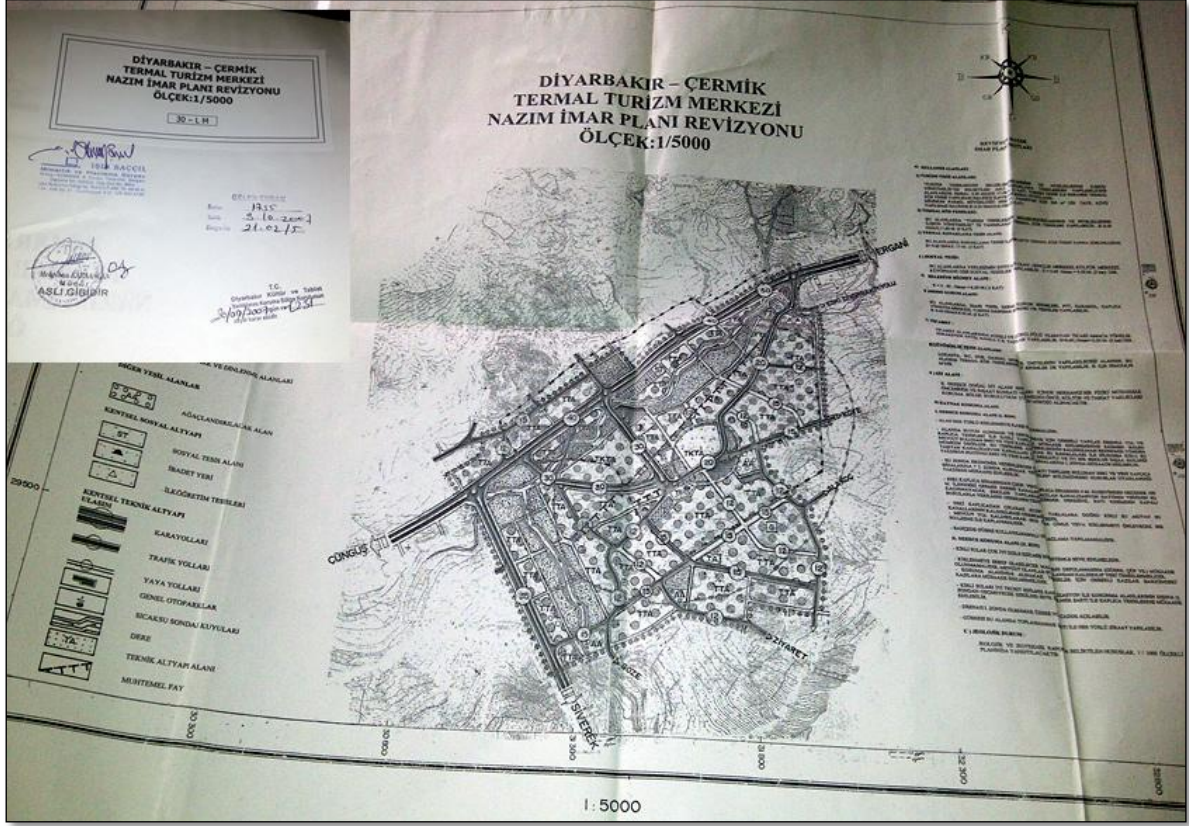

6. ÇERMİK TERMAL TURİZM MERKEZİ PLAN DURUMU

2634/4957 sayılı Turizmi Teşvik Kanunu uyarınca ilan edilmiş olan 70 adet Termal Turizm Merkezinden biri olan Çermik Kaplıcaları için **Turizm Bakanlığınca imar planları yaptırılmıştır**. Bölge, aynı zamanda, doğal sit alanıdır.

Harita 6: Turizm Bakanlığınca Yaptırılan Termal Turizm Merkezi Nazım İmar Planı

Yapılan planlamaya göre koruma alanlarına karar verilmiş, yapılacak tesisler ve çevre düzenlemeleri için kullanım alanları belirlenmiştir. Bu açıdan bölgede hayata geçirilecek yatırımların plan kararları dikkate alınarak geliştirilmesi gerekmektedir.

Çermik Termal Turizm Bölgesi, GAP Turizm Master Planında “*Geliştirilmesi Önerilen Kaplıca Merkezleri*” arasında yer almaktadır. Bölgede yapılacak yatırımlar Turizm Master Planı kararlarından hareketle gerçekleştirilebilir.

ihtiyaçlara tam olarak cevap verecek termal tesislerin yapılması gerekmektedir (termal otel, termal havuzlar, kaplıca, hamam, sauna, kür merkezleri, sağlık merkezleri, kür parkları vb). Bu açıdan yeni yapılacak yatırımların **entegre tesisler şeklinde tasarlanmasının faydalı olacağı değerlendirilmektedir.**

- Entegre termal turizm tesisleri yatırımları yeni GAP Eylem Planı kapsamında veya bölgedeki kurum kuruluşların koordinasyonunda hayata geçirilebilir. Bu yatırımların **kamu-özel işbirliği** gibi modellerinin uygulama alanı olarak da değerlendirilebileceği önerilmektedir.
- İlçede yer alan jeotermal potansiyelin tanıtımı yapılarak, termal turizm konusunda farkındalık yaratılmalıdır.
- Termal tesisler ve konaklama tesislerindeki hizmet kalitesi geliştirilmeli, personel turizm konusunda eğitilmelidir.
- Termal otel ve kür merkezlerinde belirli bir sürede devam eden tedavi sırasında, insanların tedavi aktiviteleri dışında kalan vakitlerini değerlendirecekleri ve yerli halkın da gelir elde edebileceği kullanım alanları yapılmalıdır.
- 2008 yılına kadar Dicle Üniversitesi'nin tedavi birimi olarak hizmet vermiş olan **Fizik Tedavi ve Rehabilitasyon A.B.D. Çermik Kaplıcaları Birimi tekrar açılması** halinde kaplıca bölgesinde sağlık turizmi açısından tamamlayıcı bir rol üstlenebilecektir. Üniversite yetkilileri ile yapılan görüşmeler neticesinde tedavi merkezinin tekrar açılması için ortak çalışma yapılabileceği ifade edilmiştir.
- Yapılacak büyük yatırımlardan önce bölgedeki termal su kaynaklarının rezervuarı hakkında daha güncel çalışmalar yapılması için MTA ve Üniversitelerden destek alınmalıdır.
- Termal Turizm Merkezi Bölgesi'nin çevre kalitesinin artırılması ve düzenli bakımının sağlanması gerekmektedir. Çevre atıklarının su kaynaklarını kirletme riski mevcuttur. Bölgedeki konaklama ve turizm tesisleri atıklarının doğal sit alanındaki kaynak koruma sınırları dışına çıkarılması gerekmektedir. Bölgenin koruma-kullanma dengesi içerisinde değerlendirilmesi önerilmektedir.

T. C.
KARACADAĞ KALKINMA AJANSI
Planlama Programlama ve Koordinasyon Birimi

KAYNAKÇA

- Çermik Kaymakamlığı (2012). “Kaplıcalar Diyarı Çermik”, Diyarbakır.
- Çermik Kaymakamlığı (2012). “Çermik Kaplıcaları”, www.cermik.gov.tr, 12.06.2012.
- Çermik Belediye Başkanlığı (2012). “Çermik Kaplıcaları”, www.cermik.bel.tr, 12.06.2012.
- “Çermik Kaplıcaları”, <http://www.kaplica.biz/diyarbakir.htm>, 04.07.2012.
- Karacadağ Kalkınma Ajansı (2011a). *TRC2 Bölgesi Mevcut Durum Analizi*, Diyarbakır:
Karacadağ Kalkınma Ajansı Yayını.
- Karacadağ Kalkınma Ajansı (2011b). *TRC2 Bölgesi 2011-2013 Bölge Planı*, Diyarbakır:
Karacadağ Kalkınma Ajansı Yayını.
- Kültür ve Turizm Bakanlığı (2012). “Sağlık ve Termal Turizm”,
<http://www.ktb yatirimisletmeler.gov.tr/TR,10392/saglik-ve-termal-turizm.html>,
12.06.2012.
- Öztürk, Y. ve Yazıcıoğlu İ. (2002). “Gelişmekte Olan Ülkeler İçin Alternatif Turizm Faaliyetleri Üzerine Teorik Bir Çalışma”, *Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi*, Sayı: 2, Ankara, ss. 183-195.